

Gazi Üniversitesi
Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî
Araştırma Merkezi

**TÜRK
HAMER**

**2. ULUSLARARASI
TÜRK KÜLTÜR EVRENİNDE ALEVİLİK ve
BEKTAŞİLİK BİLGİ ŞÖLENİ BİLDİRİ KİTABI**

1. CİLT

Editörler

Dr. Filiz KILIÇ
Tuncay BÜLBÜL

17-18-19 Ekim 2007

ANKARA

TÜRK HAMER HAMER

Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları

ISBN: 978-975-507-220-3

Araştırma Dizisi: 5

**2. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şöleni
Bildiri Kitabı**

17-18-19 Ekim 2007

•

Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli

Araştırma Merkezi Adına

Yayın Sahibinin Adı / Owner

Prof. Dr. Kadri YAMAÇ

(Gazi Üniversitesi Rektörü)

•

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / General Manager

Prof. Dr. Filiz KILIÇ

•

Yayın İdare Merkezi Adresi / The Address of Publishment Centre

Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi

**Gazi Üniversitesi Rektörlük Kampüsü, Araştırma Merkezleri Binası, Nu: 11
06502 Teknikokullar / ANKARA**

•

Yayın İdare Merkezi Telefonu / The Telephone of Publishment Centre

0 312. 222 70 16

•

Belge Geçer / Fax

0 312. 222 70 16

•

Elektronik Posta / E-mail

hbektasdergi@gazi.edu.tr

Web: www.hbektas.gazi.edu.tr

•

Basımcının Adı / The Name of the Publisher

Grafiker

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

•

Basımcının İşyeri Adresi / Office Address of Publisher

1. Cadde 33. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi) Balgat / ANKARA

•

Basımcının Telefon Numarası / The Phone Number of The Publisher

0 312. 284 16 39 (pbx)

•

Basım Tarihi ve Basım Yeri / The Publishment Date and Place

15.10.2007

Grafiker Ofset: 0 312. 384 00 18

Alevi-Bektaşilerde Yenigün (Nevruz) ile İlgili İnanç ve Ritüeller

Among The Alewies-Bektashies Beliefs and
Rituals Related to Nawruz

Ramazan KARAMAN*

ÖZET

Türk tarihi ve Alevî- Bektaşî Türkmen kültüründe rastladığımız inanç ve ritüelleri diğer Oğuz-Türkmen topluluklarında da görmekteyiz. Bunlardan Yeni gün (Nevruz) ile ilgili olanlar özellikle Anadolu Oğuz-Türkmen toplulukları içerisinde Alevî- Bektaşî Türkmenlerde önemli bir inanç boyutu ve ritlere dönüşmektedir. Türk tarihi ve Türkmen Kültüründe tarihi seyir içinde farklılaşma ve kazanılan kültürel zenginlikler dikkat çekici boyuttadır.

Eski Türk Tarihinde yapılan tören ve kutlamaların hakkında ayrıntılı bilgi yoktur. Ancak, belirli zaman dilimlerinde ve belirli bir hedefe yönelik olarak yapılmakta olduğuna dair Çin kaynaklarında ve Arap kaynaklarında bilgiler bulabilmekteyiz.

Bu bildiride Yeni gün (Nevruz) kavramının etimolojik incelemesi verilerek genel hatlarıyla Türk Tarihi ve Türkmen Kültüründeki gelişimi ve önemi incelenerek, Alevî- Bektaşî Türkmen topluluklarındaki Yeni gün (Nevruz) ile ilgili inanç ve ritüellerin açıklanması hedeflenmektedir.

ABSTRACT

There are alot of beliefs and rituals in the Turkish history and the Alawian- Bektashi culture. It is percevied similar beliefs and rituals among the other Turkish communities such as Oghuz- Turkman.

Especially New Day (Nawruz) took and important place among the Anatolian Oghuz-Turkman and Alewi- Bektashi communities. There for it can be said that Nawruz transformed to kind of belief and rits in that communities. It is observed that differentiation and gained culture richness during the Turkish historical progres and Turkman culture.

There is no detail any aknowledge about celebratory ceremony in the old Turkish History. However we have some information about them that they related to particular piece of time and particular aim in the written sources of Chine and Arabian literature.

* Yard. Doç. Dr. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü.
rkaraman@gazi.edu.tr

In this paper it is dealt whit the ethimological root of Nawruz and also mentioned developing and importance of this concept in the Turkish History and Turman culture. It is also aimed to explain beliefs and rituals connected to Nawruz among the Alewi- Bektashi communities.

GİRİŞ

Nevruz, kelime anlamıyla “yeni gün” demektir.(Devellioğlu, 1999: 830) Her inanç grubu veya ulus, kendi kurtuluşlarının simgesi haline gelen efsane veya efsanevi kişiliği bir şekilde bu doğanın kurtuluşu, yaşamın dirilişi simgesiyle özdeşleştirmiş ve kutlamaya yönelmiştir. Türkler için, Türklerin kurtuluşunu simgeleyen “Ergenekon” efsanesi ile özdeşleşmiş ve çok uzun zaman boyunca bugün Nevruz olarak kutladığımız bayram, Ergenekon Bayramı olarak kutlanmıştır. Dolayısıyla Türklerin Farsçadan aldıkları Nevruz kelimesini bu bayramın adı olarak benimsemelerinden çok önceleri Türk geleneklerinde aynı bayram, “Ergenekon Bayramı” olarak bilinmekteydi ve çok canlı etkinliklerle kutlanmaktaydı.

“Nevruz” kelimesi, dışarıdan alınmış bir kelimedir. Ama vurguladığı anlam hiç bir yerden alınmamıştır. Tarih içinde Türklerin kendilerini bildikleri ilk dönemden bugüne, kutladıkları bir özel günü tanımlamak için bu kelime dilimize yerleşmiştir. Bu özel günün özelliği ise, “ölmek–dirilmek”, “batmak–doğmak” “cansız-canlı”, “karanlık-aydınlık” ikileminin doğada insanlarca fark edilmesinin ve kutsanmasının vurgulanmasıdır.

Varlığının bilincinde olan ve “homo-sapiens” olarak tanımladığımız atalarımız, hayret, hayranlık ve bazen de korku dolu gözlerle çevresini algılamaya çabalar-ken, doğanın sistemli bir şekilde dönüşüm içinde olduğunu izlemişlerdi. Günü-birlik yaşam savaşı veren, avcılık ve toplayıcılıkla geçinen bu insanlar için soğuk ve verimsiz kış ayları çok çetin geçmekteydi. Avlanmak son derece zorlaşır, doğanın uykuya yatmasıyla toplayacak besin maddesi de bulmak zorlaşırdı. Sağ kalmayı başarabilenler için doğanın canlanmasını izlemek, ilkbaharın gelişini görmek inanılmaz bir mutluluk kaynağıydı. Bu olay, kendilerine “aşkın” olan yüce kudretlerin, onlara kendilerini hissettiriydi. Dolayısıyla akıllara sığmayan, bu üstün güçlere, bu yüceliklere, aşkınlıklara, şükranlarını sunmaları gerekmektedir. İşte bugün Nevruz adıyla kutladığımız bayram, ilk zamanlarda atalarımızın çetin kış döneminde yaşam savaşını kazanıp, kurtulabilenlerin kutladığı “kurtuluş bayramı” idi (Temren, 2001: 173-180).

Nevruz geleneği halkın bir eğlenme, neşelenme günü olduğu kadar eski Türk devletleri düzeninde de önemli bir gündür. Selçuklularda bugüne özel bir önem verilirdi. Akkoyunlular’da Uzun Hasan’ın vergilendirme tarihini 21 Mart yani Nevruz olarak kabul etmesi daha sonraki Türk devletlerince de değiştirilmeden Cumhuriyet’e kadar gelmiştir.

Nevruz, Türk toplum yapısında sadece bir takvim başlangıcı veya yılbaşı olarak görülmez. Onun kazandığı muhtevanın yapısında ayrıca bir bayram, bir umudun başlangıcı, bir dini ve manevi muhteva, bir adetler ve an'aneler zinciri ile yaratılan en güzeli insan ve çiçeklerin en güzeline ad oluşu da vardır. Bu bakımdan Nevruz, güzellikler demeti halinde kutlanır (Kafalı, 1995: 26).

Aynı zamanda Nevruz doğrudan doğruya Türk dünyasında Türklerin Ergenekon'dan çıktığı gün olarak kabul edilir. Ergenekon Bayramı, eski Türklerin inanç sistemlerinde önemli yeri olan, atalar kültünün, ocak kültü ve ateş kültü ile etkileşerek oluşturduğu bir simgesel bütünlük ortaya koyar. Bu inanç etkinlikleri Türklerin, Kâm (şaman) kültürü ile yaşadıkları dönemin temel öğelerindendir. Eski Türkler arasında Asya Hunları'nın Lung-Ç'eng adı verilen bölgede her yıl haziran ayında; Göktürkler'in Atalar Mağarası adı verilen yörede; Tabgaçlar'ın ise yine ilkbahar başlangıcında ülkenin doğusunda bulunan bir tapınakta (bu tapınağa Taş-ev adını verirdi) ata ruhlarına kurbanlar sunarak ve kayın ağacı diker yaparak yaptıkları törenlerde atalar kültünün canlı örneklerini görmek mümkündür.

Eski Türk geleneklerinde yoğun yer tutan Atalar Kültü'nün temelinde ölen atanın manevi varlığının yeryüzünde kalmakta olduğu ve geride bıraktıkları kimse-lerin hayatlarını olumlu ya da olumsuz yönden etkileyebildikleri inancı yatmaktadır. Örneğin ürünün verimli, bereketli olmasında, hayvanların sağlıklı ve verimli olmasında, insan soyunun çoğalmasında önemli rol oynadıklarına inanılmaktadır. Bu alanlarda ataların yardımlarını sağlamak amacıyla da onlara yakarmak, onları mutlu etmek isteği doğrultusunda bazı etkinliklerde bulunulur. Örneğin, ata ruhları için kurbanlar kesilir, yemekler, meyveler sunulur, ölmüş ataları simgeleyen maskeler takarak canlandırmalar yapılır ve onların anısına büyük taşlar dikilir. Bunlar genellikle doğanın canlanması olarak kabul edilen baharın giriş günlerinde yapılır ve kıştan kurtuluş, ölümden diriliş simgelemeleriyle birleşir. Türklerin bu eski geleneklerinin bugün özellikle Alevi toplulukların pek çoğunda hâlâ derin izleri vardır. Günümüzde, Nevruz bayramını mezarlıkları ziyaret ederek oralarda düzenlenen özel kutlama etkinliklerinde bulunmaları bunun yaşayan bir örneğidir. Bu gelenek ayrıca, günümüzde çok sık rastlanan "Evliya" ziyaretlerinin de kökenini oluşturmaktadır.

Türklerin İslam dini ile tanışmalarından sonra oluşturdukları bir sentez olan Bektaşî geleneklerinde de "insanın yeniden doğuşunun (irfan ve ilim diyarına doğuşunun) –cehaletten kurtuluşunun- simgelenmesiyle özdeşleşerek, "Kırklar Bayramı" olarak anılmaya başlanmıştır. Türklerin İslamiyet'i kabullerinden sonra da "hicri" takvim kullanmış olmalarına rağmen, söz konusu kutlamaların tümü eski geleneklerin doğrultusunda tarihlenmiştir. İnsanların ölmenden evvel ölebileceği ve öldükten sonra da dirileceği konusundaki yaklaşımlarını Bektaşîler, Nevruz yoluyla anlatmıştır (Temren, 2001: 173-180).

YENİ GÜN (NEVRUZ)'UN TARİHİ KAYNAKLARI

Dünden bugüne Nevruz kutlamalarına bakarsak ilk olarak Hunlar'da Nevruz kutlamaları dikkatimizi çekecektir. Biz Çin kaynaklarından Hunlar'ın daha Milattan yüzlerce yıl önce, 21 Mart tarihinde hazır yemeklerle kıra çıktıklarını, bahar şenlikleri yaptıklarını görüyoruz. Bu bahar şenliklerinde bir kısmını bugünkü Nevruz kutlamalarında gördüğümüz bir takım adetler ve geleneklerin yaşadıklarını biliyoruz. Aynı geleneklerin Hunlar'dan sonra Uygurlarda da varlığına şahit oluyoruz.

Sümer, Akat, Babil, Hitit kil tabletlerinde Nevruz'da, bahar bayramı ve töreni ile ilgili şölen yapıldığı belirtilmektedir. Yazılı tarihin başlangıcı kabul edilen Sümerlerde kozmolojik bir anlayışla yeni bir yıl kutlamaları mevcuttur. A - Kİ - TİL diye adlandırılan kutlamalar hakkında fazla bilgi yoktur. Ancak buradaki - TİL sözcüğü yaşamak, yeniden doğmak anlamındadır. Mısır, Hitit, Babil ve İran'da bu bayramın Mart veya Nisan Aylarında kutlandığına dair bilgiler vardır. Asya ve Afrika kavimlerinde de farklı din ve inançlara sahip toplumların baharın bayramını kutladıkları görülmektedir. İslam Dünyasında Nevruz, özellikle Abbasiler döneminden başlayarak İslami bir mana ve mahiyet kazanmıştır (İslam, 1997: 56).

Nevruz (bahar bayramı) Türklerin en eski bayramıdır. Türkler aracılığıyla Asya ve Avrupa'ya yayılmıştır. Eski Doğu geleneklerinin devamıdır. Çin kaynaklarından Hunların Milattan yüzlerce yıl önceleri 21 Mart tarihinde hazır yemeklerle kıra çıktıklarını, bahar şenlikleri yaptıklarını biliyoruz. Aynı gelenekler Hunlardan sonra Uygurlarda da görülmüş ve bugüne kadar uzanmıştır.

Nevruz'u İran geleneğine bağlayan Firdevsi'nin Şehnâmesi ve diğer kaynaklar yanıltıcıdır. Çünkü Nevruz hakkındaki bilgiler orada XI. yy kaynaklarında görülmektedir. Milattan önceki yıllarda Nevruz hakkında İran metinlerinde herhangi bir iz ve kayıt yoktur. Oysaki Hunlarda vardı.

Nevruzun doğuşu ile ilgili olarak Ebul Gazi Bahadır Han'ın "Türk Şeceresi" adlı eserindeki kayıt, bu bayramın kaynağını aydınlatmaktadır. Buna göre Nevruz'un başlangıcı Türk Ergenekon Destanı'na kadar inmektedir. Bu destana göre; Türkler düşman saldırılarına maruz kalmış ve hepsi kılıçtan geçirilmiştir. Göktürk Hanı İl-Han'ın oğlu Kıyan ile yeğeni Tukus bu düşman istilâsından aileleri ile birlikte kurtulmayı başararak kaçmışlardır. Bereketli bir bölgeye gelip yerleşmişler ve burada çoğalmışlardır. Bu verimli yere Ergenekon adını koymuşlardır. Ergenekon'da 400 yıl kaldıktan sonra bu bölge kendilerine artık yetmez olmuş ve buradan dışarı çıkmak, yeni yerler aramak ihtiyacını duymuşlardır. Demir madeni yüklü olan dağın demir cevherini eriterek Ergenekon'dan çıkmayı başarmışlardır. O günden beri bu günü Türkler bayram sayarlar. Bir parça demiri ateşe salıp kızdırırlar. Önce kağan bir kısaçla tutup örse koyar, çekiçle döver. Ondan sonra beyler de aynı şeyi tekrarlarlar. Bunu mukaddes bilirler ve böylece şükretmiş olurlar.

Selçuklular'ın kaynağı da tabiatıyla Hunlar'da olduğuna göre ve Uygurlar'da oradan beri devam edip geldiğine göre Selçuklular yoluyla öbür Türk devletlerinde de olması o kadar tabiidir (Genç, 1997: 2-3.).

Nizam'ül-Mülk, XI. yy yazarı olarak Siyasetnamesinde Nevruzdan söz eder. Nevruzun yılbaşı olduğunu ifade eder. Yine XI. yy yazarlarından Kaşgarlı Mahmut da Divan-ı Lugat-i-türk'te Türklerde yıl başlangıcının Nevruz olduğunu ifade eder. Selçuklular'da Nevruz Bayramı eğlencelerinin kutlandığı, şenlikler yapıldığı, özel yemekler pişirildiği, özel hediyeler alınıp verildiği de bilinmektedir. Osmanlı döneminde Nevruz, çok canlı biçimde kutlanmakta idi. Nevruz Araplara İranlılardan geçmiştir. Orada "neyruz" olarak bilinir. Bugünde doğa'nın yeniden canlandığına inanılır.(Tezcan, 1997: 26-27.)

Nevruz geleneği halkın bir eğlenme, neşelenme günü olduğu kadar eski Türk devletleri düzeninde de önemli bir gündür. Büyük Selçuklu Devleti zamanında İslâmiyet'in kabulünden sonra kullanılan Hicrî takvim yeterli görülmeyerek eski Türk takvimine benzer sultan Melikşah zamanında "Takvim-i Celâlî" adıyla yılbaşı günü 21 Mart olan takvim yapılmış ve malî işlerde uzun süre kullanılmıştır.

Diğer Türk devleti olan Akkoyunlular'da Uzun Hasan tarafından düzenlenen ve adını verdiği "Hasan Padişah Kanunları"nda 21 Mart takvim başlangıcıdır ve vergi toplama dönemi olarak Nevruz geleneği kuvvetli olarak yaşamaktadır. Aynı durum Karakoyunlu hükümdarı Cihan Şah'ın şair olması ve şiirlerinde bu eğlencelere yer vermesi, bu devlette de Nevruz geleneğinin varlığını kanıtlamaktadır. Akkoyunlu Türkmenleri arasında Nevruz geleneğinin kuvvetli bir şekilde yaşatıldığını biliyoruz. Bugünkü Türkiye'de de Nevruz geleneğinin en canlı bir şekilde muhafaza edildiği ve yaşatıldığı yer, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgemizle Azerbaycan ve Güney Kafkaslar Bölgesi Akkoyunlu toprakları idi. O bakımdan olayın Akkoyunlular'la bağlantılı tarafı fevkalade önem arz etmektedir.

Osmanlı devrinde de Nevruz, çok canlı biçimde kutlanmaktaydı. Osmanlı Ailesini çıkarmış olan Kayı Boyuna mensup Karakeçililerin 21 Mart tarihinde Ertuğrul Gazinin türbesi etrafında toplandıklarını ve burada bayram yaptıklarını; at yarışları, ciritler, güreşler - ki bugünkü Nevruz gelenekleri içerisinde bunlar da vardır - düzenlediklerini görüyoruz. Ona yörük bayramı adını verirlerdi (Genç, 1997: 2-3.).

Osmanlılarda Nevruz kutlamalarında "Nevruz Pişkesi"nin önem kazanması şöylece ifade edilebilir: Nevruz, Türk Devlet ve saray adetleri arasına girerek resmiyet kazanmış, bugünde başta hükümdarlar olmak üzere devlet ricaline armağanlar verilmesi ve alınması adet olmuştur. Bu armağanlara "Nevruziye Pişkesi" denilmiştir. Osmanlılardan önce de Bu "pişkes" âdetinin Türklerde yaygın olduğu görülmektedir. Nevruziye Pişkesi geleneği Osmanlılarda daha da geniş çaplı olarak uygulanmıştır. Nevruz Gününde eyalet valileri, başta hükümdar olmak üzere sadrazam ve vezirlere Nevruziye Pişkesi olarak çeşitli armağanlar sunarlar-

dı. Sadrazam ve diğer devlet ricali de padişaha hediyeler verirlerdi. Bu hediyelerin başında genellikle donanmış atlar, murassa silahlar ve nadide kumaşlar gelirdi. Osmanlılarda görülen Nevruz adetleri arasında ziyafetler düzenlenmesi gelirdi. 22 Mart Nevruz Bayramında yeniçeri ağası vezirlere ziyafet verirdi. Bu ziyafet sırasında misafirlere şekerli, baharattan yapılmış macun ikram edilirdi. Nevruz macunu Nevruz kutlamalarının önemli bir kısmını teşkil eder. Sarayda hekimbaşı, misk, amber, türlü baharat ve kokulu otlar ilavesi ile yaptığı macunu, porselenden yapılmış kapaklı kâseler içinde padişaha akşamdan takdim eder ve kendisine hil'at giydirilirdi. Nevruziye macunu kadın efendilere, sultanlara ve önemli şahsiyetlere de verilir ve bu macundan yemenin kuvvet ve şifa verici bir tesiri olduğuna inanılırdı. Osmanlıların son zamanlarına kadar Nevruziye geleneğinin devam ettiği, saray eczanesinde yapılan Nevruziyelerinin mevki sahiplerine gönderildiği, halkın da bu âdete uyarak, Nevruz'da hiç olmazsa tatlı yediği bilinmektedir. Günümüzde Manisa'da yapılan "mesir macunu" geleneğin devamıdır. (Öztürk, 1999: 9).

Bilindiği gibi milletleri meydana getiren temel unsurlardan birisi ortak kültürel değerler dediğimiz maddi ve manevi öğelerdir. Türk Devlet ve topluluklarının kutladıkları tek ve ortak millî bayram "Nevruz Bayramı"dır. İslamiyet'i kabul etmiş olan Türk toplulukları, İslamiyet'le çatışmayan bir takım adetleri devam ettirmişlerdir. Bu an'âneler günümüz Türk Dünyası'na bir kültür mirası olarak intikal etmiştir. Bunlar içinde Nevruz' un özel bir önemi vardır. Dinî bayramlar insanları ruhî bakımdan en üst seviyelere çıkarırken, millî bayramlar da milletleri benlik ve kültürleri bakımından üst seviyelere çıkarır.

NEVRUZ HAKKINDA İSLAMÎ RİVAYETLER

Aslında Nevruz geleneği Araplarda yoktur. Çünkü eski Araplar ile Musevilerde yılbaşı, sonbahara rastlamakta idi. Türklerin ve İranlıların "Nevruz" geleneği, zamanla Araplarda İslamî bir mahiyet almış, bu günle ilgili olarak birtakım rivayetler ortaya çıkmıştır. Bunların ilkinde göre Cenabı Hak, yeryüzünü Nevruz günü yaratmıştır. Milletlerin mitolojilerinde kâinatın yaratılışı ile ilgili birtakım inanışlar vardır. Ancak Müslüman toplumların Nevruzla ilgili olarak şöyle bir izahta bulunmaları, oldukça dikkat çekicidir:

İnsanlığın atası olarak kabul ettiğimiz Hz. Âdem'in çamuru da Nevruz'da yoğrulmuştur. Başka bir deyişle insanoğlu, Nevruz günü yaratılmıştır. Hayatlarını cennette devam ettiren Hz. Âdem ile Hz. Havva, şeytana uyarak haram meyveyi yediklerinden, Hz. Âdem Serendip adasına, Hz. Havva ise Cidde'ye sürülmüşlerdi. Pişmanlık duyan bu ilk insanlar, Cenab'ı Allah affetmiş ve her ikisini bir Nevruz günü Arafat'ta buluşturmuştur.

Başka bir rivayete göre, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in "Veda Haccı" (Arabî aylardan Zilhiccede) Mart'ın 8'ine, bayram da 9'una rastlamıştı. Hac dönüşü Hz. Peygamber'in, çevresindekilere "Ben kimin mevlası (efendisi) isem, Ali'de onun

mevlasıdır (efendisidir)" dediği bildirilir. Bu söz de Mart'ın 19. cu günü söylenmiştir. İşte Nevruz bu sebeple, Hz. Ali'ye bağlı olanlarca, bayram kabul edilmiştir. Ayrıca Alevi ve Bektaşiler, Nevruz'u Hz. Ali'nin doğum günü olarak kabul ederler. Gene aynı gün Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın evlendiği gün sayılır. Şia inancına göre de Nevruz, Hz. Ali'nin Hz. Peygamber tarafından halife olarak ilan edildiği gündür.

Belirtmeye çalıştığımız rivayetlerin bir bölümünde, insanların ve toplumların, uzun süren çileli ve sıkıntılı bir hayattan kurtulup ferahladığı ve mutluluğa erdiği bir günü Nevruz'a bağlamaları dikkatimizden kaçmamıştır. Türkiye'de Alevi-Bektaşî topluluklarının ve Sünni köylerin, her yıl Mayıs ayında yaptıkları Hıdırellez şenlikleriyle, eski Türklerin bahar bayramları ve Ergenekon'u anma şenlikleri arasında, sıkı bir bağ ve benzerlik olduğu söylenebilir. (Kandır, <http://www.kto.org.tr/tr/dergi/>)

TÜRK GELENEĞİNDE BAYRAMLAR VE YENİGÜN (NEVRUZ)

Bayram bir bütünleşme, sevgi ve dayanışma vesilesidir. Öyle ki bayram, halayların bir başka çekildiği gündür, insanların birbirlerini yüreklerine sardıkları gündür, zılgıtların hoş sadâ ile çekildiği gündür. Bu günde muhabbet yüreklerden taşar; ses olur, nefes olur, bedende hareket olur. Kırgınlık, husumet, acı ve gözyaşı elbiseleri bedenden çıkarılır, muhabbetin ateşine atılır. Pir Sultan Abdal bu hakikati şu mısralarla dile getirmektedir:

"Âşık olan canlar bu gün gelürler
Sultan Nevruz günü birlik olurlar
Hallâk-ı cihanda ziya olurlar
Himmeti erince Nevruz Sultan'ın."

Bayramları genel olarak ferdî, dinî ve millî bayramlar olmak üzere üç ana kategoride toplayabiliriz. Ferdî bayramlar arasında çocuğun doğması, sünnet düğünü ve evlenme sayılabilir. Dinî bayramlar özünü dinden alan, cemiyetin tamamına mal olmuş bayramlardır. Bunların dışında, milletin hayatından, hayat felsefesinden, vicdanından doğmuş bayramlarla tabiatın değişmesinden kaynaklanan, cemiyete mal olmuş millî bayramlar vardır. Bu çerçevede Nevruz bu sonuncu sınıflandırmanın içerisine koyabileceğimiz bir bayramdır.

Nevruz, Türklerin İslâmı içlerine sindirmiş olduklarının bir ifadesidir. İslâm'la müşerref olmaya müteakip, Nevruz bayramına verilen İslâmî manâlar bunun bir ifadesidir. Onun içinde dine saygıyı bulmak mümkün olduğu gibi, Türk'ün geleneklerinin zaman içindeki gelişimine bağlı olarak, her bir geleneğine mana zenginliği katmadaki maharetini de görmek mümkündür.

Nevruz, Türklerin hürriyet ve istiklâl aşkının bayramıdır. Asla esareti kabul etmemiş olan Türklere, Ergenekon'da demirden dağları eritmeye sevk eden güç budur. İşte 21 Marta tekabül eden, Ergenekon'dan çıkış günü cihan hakimiyeti mef-

kûresinin tekrar hayata tatbik edilmesinin başlangıcını ifade etmektedir. Asla devletsiz yaşanmayacağını bir ifadesidir.

Nevruz bayramının tabiatla birleşmesi, siyasî hürriyette olduğu gibi, sosyal hürriyete de gösterilen ihtimamdır. Tabiatın kara kışla faaliyet sahasını kısıtladığı Türk'ün, bu esareten kurtulmasının bir ifadesidir. Karacaoğlan'da şiirleştiği gibi, o gün gelince artık durmak mümkün değildir:

"Erisin dağların karı erisin
İniş seli düz ovayı бүrsün
Türkmen ili yaylasına yürüsün
Ak kuzular melesin de gidelim."

Bu hürriyeti sağlayan bir mevsim olan bahara Sultan denilmesinin sebebi burada açığa çıkmaktadır. Dolayısıyla Nevruz "sultan"dır. Baharın bu şekilde sultanlığı edebiyatımızda sıklıkla işlenmiştir. Dolayısıyla Nevruz'un bir bayram olarak tarihte ve bugün bütün Türklük âlemince kutlanması, kutlamaların zengin bir muhtevaya sahip olmasını ve kültürel köprülerin sağlam tutulmasını sağlamıştır. (Tatar, 2003: www.alewiten.com.)

Türkler arasında Nevruz kutlama geleneği her asırda coşkulu bir şekilde yaşatıla gelmiş olup yukarıda belirttiğimiz üzere Hunlar' da başlayıp her Türk topluluğunda zengin bir tarihi görünüm oluşturmuştur.

MİLLÎ MÜCADELE YILLARI VE SONRASINDA YENİ GÜN (NEVRUZ) KUTLAMALARI

19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti; Avrupa, Asya ve Afrika'daki topraklarını bir bir kaybedip 20'yi aşkın yeni devlet kurulurken, Osmanlı aydın ve devlet yöneticilerinin nihayet akılları başlarına geldi. Devletin kurucularının ve ayakta tutucu temel milletin Türkler olduğunu hatırladılar. II. Meşrutiyetten sonra Türkçülük akımı güçlendi. Edebiyatta Genç Kalem akımı başladı. Dilde sadeleşmeye ağırlık verildi. İşte bu ortamda; İttihat ve Terakki Partisi, Nevruz'un devlet görevlilerinin katılımıyla resmi törenle "Ergenekon Bayramı" olarak kutlanmasını kararlaştırdı. Çünkü, Türkler Ergenekon'dan bir Nevruz günü kurtulup tekrar dünyaya egemen olmuşlardı. Bu karar sonucu, önceleri halkın kutladığı Nevruz, resmî bir kimlik daha kazandı. Kamu yönetiminde de yer aldı.

Osmanlı döneminde, Ergenekon Bayramı'nda öğrenciler, başlarında öğretmenleri oldukları halde kırlara yürüyüş düzenliyor, yanlarında getirdikleri yiyecekleri yiyorlardı. Mola yerinde jimnastik hareketleri yapıyor, halk oyunları oynanıp türküler söyleniyordu. Kastamonu ve Konya kutlamaları basına da yansımıştı. Ergenekon- Nevruz Bayramı konusunda ilk araştırma yazısını da Genç Kalem'lerden Ömer Seyfettin "Türklerin Millî Bayramı" başlığıyla yazmış ve Tanin Gazetesinin 18 Mart 1330/ 1914 tarihli baskısında yayımlamıştı. (Çay, 1999: 285-292.)

Osmanlı Devleti'nde saray geleneği olarak büyük öneme sahip olan Nevruz bayramı geniş halk kitleleri tarafından da benimsenmiş ve kutlanmıştır. 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanı sonrasında Nevruz geleneğinin, millî bir özellik kazandığı görülmektedir. Meşrutiyet sonrası gelişen fikir akımlarından Türkçülük düşüncesi, toplumda millî şuuru kuvvetlendirmek amacıyla bir takım sembollerini ön plana çıkarmaya çalışmış ve bu arada Nevruz kutlamaları menşeiini aldığı "Ergenekon" destanından hareketle "Ergenekon Günü" olarak kutlanmaya başlanmıştır. Hattâ, 1914- 1915 yıllarında dönemin iktidar partisi olan İttihat ve Terakki, bu bayramı bütün ülkede devlet erkanının da katıldığı bir resmî tören haline getirmiştir. Bu yıllarda Kastamonu'da resmî düzeyde kutlanmıştır. Bu dönemde Kastamonu dışında da resmî kutlamalara örnekler verilebilir. Örneğin 1918 yılında Konya'da Alaaddin Tepesi'nde yapılan Nevruz törenlerini Türk Ocağı organize etmiş ve Kastamonu'daki gibi millî bir bayram olarak kutlanmış, bu kutlamalarda "Ergenekon bestesi" okunmuş ve günün önemine ait konuşmalar yapılmıştır. (Çay, 1999:285)

Kastamonu'da Birinci Dünya Savaşı yıllarında ülkenin içerisinde bulunduğu şartlar içerisinde kutlanan İttihat ve Terakki şubesinin desteklemesi ve Türk Gücü Derneği'nin organize etmesi ayrı bir anlam kazanır. Konu ile ilgili olarak Kastamonu'daki kutlamalar yalnız 1914 ve 1915 yıllarında mahalli basında yer almaktadır.

Kastamonu'da 1915 yılı Nevruz törenleri yine "Ergenekon Bayramı" adı altında yapılmış olup törenlerle ilgili bilgileri Kastamonu basınında bulabilmekteyiz. Bu törenlerin yine Türk Gücü Derneği tarafından organize edildiği ve yerel basında "Yarın Ergenekon Günü" ve "Kastamonu'da Ergenekon Bayramı" manşetleriyle yer aldığı görülmektedir.

Yine Köroğlu Gazetesi'nin 306 no'lu (2 Nisan 1331/1915), s.1-2) sayısında okuyucuları bilgilendirmek amacıyla "Ergenekon Nedir?" başlıklı yazıda Ergenekon menkıbesi anlatılmaktadır. Köroğlu Gazetesi şairlerinden Tahir Karauğuz ise, günün önemine ait yazdığı "Ergenekon Bayramı ve İkinci Büyük Ergenekon" adlı şiirini "Kızıl Elma Şâir-i muhteremine" diyerek Ziya Gökalp'e ithaf etmektedir:

ERGENEKON BAYRAMI VE İKİNCİ BÜYÜK ERGENEKON

Nice yıldan beri Türk'ün
Üzerine doğmadı gün
Ona matem ile düğün,
Dünya Türk'e zindan idi.

Erdi kâfir dileğine,
"Ergenekon oldu yine"
Türk'ün demir bileğine
Hançer vuran düşman idi.

Gözlerimiz kapanıktı,
Türk uyur el uyanıktı...
Ah! Bağrımız pek yanıktı,
Türk'ün evladı nalân idi.

Zulm ordusu geldi, çatdı,
Altın yurda el uzatdı,
Türk kalbine zehir katdı...
Düşmanımız cihan idi.

Kaplamışdı İslâm'ı yas,
Gitdi elden Kırım, Kafkas,
Mısır, Tunus, Cezayir, Fas...
Parçalanan İran idi.

Şen yurtlarda o güllerden,
Öten nazlı bülbüllerden
Nişan yok, mor sümbüllerden...
"Büyük Turan viran idi.

Ne dertliymiş Türk'ün başı,
Dinmiyordu hiç gözyaşı,
Rumeli'nin dağı, taşı...
Kan içinde püryan idi.

"Zulm ve vahşet" boğdu bizi,
Rumeli'nden koğdu bizi...
Acep nerde "Kurd"un izi?
Onu gören çoban idi.

"Yurt girince yâd eline"
"Ergenekon oldu yine"
Ah! Nerede "Börteçine",
O, şanlı bir arslan idi.

Türk yurdunu, Türk soyunu,
Kurtarmıştı bir oyunu,
Cihangirlik, O'nun sonu...
Büyük "Cengiz" Kaan idi.
Ah! Nerede o zamanlar?
O "Bozkurt"lar, "Oğuz Han"lar
Arslan canlı kahramanlar,
Çektiğimiz hüsrân idi. 27 Mart 1331/1915 (Yılmaz, 2004: 14- 18)

TBMM. Açıldıktan sonra ilk Nevruz- Ergenekon Bayramı, 21- 22 Mart 1921 tarihinde kutlandı. Bu sırada, 6- 10 Ocak 1921 tarihinde I. İnönü Muharebesi'nde ye-

nilen Yunan birlikleri, yenilginin intikamını almak amacıyla Bursa- Bilecik cephesinde büyük bir taarruza hazırlanıyorlardı. Her an taarruz başlayabilirdi. Nitekim, 23 Mart 1921'de Yunan birlikleri taarruza geçti. İşte 1921 yılı Nevruz'u, Ergenekon Bayramı işte bu tedirgin, gergin ortam içinde yaşandı. Resmî devlet töreni ve resmîgeçit resmi yapılmadı. Gene de halk ve öğrenciler, kırlara açıldılar. Nevruz sofraları kuruldu. Ankara gazeteleri, bu kutlama olaylarının haberlerini verdi.

Kütahya Milletvekili Besim (Atalay) Bey, Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 23 Mart 1921 tarihli baskısında (140. sayı) Ergenekon- Nevruz başlıklı bir makale yayımlayarak Nevruz'un anlamını halka açıklamaya çalıştı. Makalede; Türklerin bir Nevruz günü Ergenekon'dan kurtulup Çinliler'den öçlerini aldıkları, bu sebeple her yıl Nevruz'da bayram yapıp ateş yaktıklarını, demir dövüklerini yazdı. İçinde yaşanan bunalımlı günde, tarihten ders alarak, işgal kuvvetlerine karşı silahla direnerek ikinci bir Ergenekon yaşandığını belirtti. (Tan, 2004: 9)

Türkiye'de Nevruz kutlamaları, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadelenin yapıldığı olağanüstü şartlarda bile devam etti. Devletimizin kurucusu yüce Atatürk, İstiklal savaşıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarında 1926 yılına kadar Ergenekon Bayramı – Nevruz'un kutlanmasını teşvik etmiştir. Dinî ve millî bayramların çoğalmasında Nevruz, Hıdırellez gibi günlerle ilgili kutlamalar; halka, geleneksel kültüre bırakılmıştır. (Tan, 2004: 11)

ALEVİ- BEKTAŞİLERDE YENİ GÜN (NEVRUZ) İNANÇ VE RİTÜELLERİ

Nevruz geceyle gündüzün eşit olduğu 21 Mart günüdür. Eski Türkler bugüne "yengigün- yeni gün" derler. Nevruz Şia, Sünni, Alevi, Bektaşî, gibi Türk topluluklarında Sultan Nevruz adıyla bilinir.

İslamiyet'i kabul etmiş olan Türk toplulukları, İslamiyet'le çatışmayan bir takım adetleri devam ettirmişlerdir. Bu an'aneler günümüz Türk Dünyası'na bir kültür mirası olarak intikal etmiştir. Bunlar içinde Nevruz' un özel bir önemi vardır.

Türk tarihinin bilinen en eski bayramı olan ve yazılı kaynaklarda günümüze kadar geçmişi bulunan millî bayramımız Nevruzdur. Yenigün baharın geliş günü ve Türklerde takvim başlangıcı olan yılbaşısıdır. Orta Asya bozkırlarında çetin tabiat şartlarında yaşayan Türkler, şiddetli geçen kışın, yerini yavaş yavaş bahara bırakmasını bir bahar bayramı olarak kutlamaktadırlar. Bu bayram günü, bilinen en eski Türk takvimi olan On İki Hayvanlı takvimde 21 Mart'a rast gelmektedir. (Onarlı, 2004: <http://f27.parsimony.net/forum.htm>.)

ALEVİ- BEKTAŞİ SÖYLENCELERİNE GÖRE NEVRUZ

Dünya kuruluşunu bugün tamamlar. Bugün Hz. Adem Peygamberin yaratıldığı gündür. Hz. Muhammed'e nübüvvet bugün ihsan edilir. Hz. Ali bugün doğmuştur. Rivayetlere göre; Ali bin Ebu Talib yani Hz. Ali (Hakk'a yürüyüşü; 24 Ocak 661) Hz. Ali, 29. Temmuz 599 tarihinde Mekke'de doğmuştur. Bu tarih, Fil yılının

30. yılının Recep ayının 13. günü olan Cuma gününün Miladi takvimde karşılığıdır. (Şii / Alevi / Bektaşî inanç geleneğine göre Hz. Ali 21 günü, yani Nevruz gününü doğmuştur. (Noyan, 1987: 156) Dolayısıyla bunun doğruluk payı yoktur.) Salt inançtan ve gelenekten kaynaklanır.)

Alevi-Bektaşî İnanışına göre; Hz. Ali'nin anası Hz. Fatıma, Beytullah (Kabe)'ı tavaf ederken doğum sancıları başlamış, tavafını tamamlayarak Kabe'nin içine girmiş 12 gün sonra, 13. Cuma günü, 21 Mart 598'de, yani Fil yılının Recep Ayı'nda doğum yapmıştır. Hz. Muhammed, Beytullah'ın içinde doğan amcası oğlunu kucağına alarak, Ali adını verir. Hz. Muhammed bu günü kutlu gün olarak ilan eder. O, Kabe'de doğmuş olan tek kişidir. Annesi Fatıma'dır. Haşim'in oğlu Esed'in kızıdır. Babası ise, Ebu Talib'dir. Ebu Talib de Haşim'in oğlu olan Abdülmüttalib'in oğludur. Bu nedenle Ali, anne ve baba soyu bakımından tam bir Haşimî'dir. Annesi adını, "arslan" anlamına gelen "Esed" veya "Haydar" koymak isterse de Hz. Muhammed'in isteğiyle "Ali" konur. Diğer adlarsa ona lakap olarak verilir.

Daha sonraları bu lakaplara, "Tanrı rızasını kazanmış" anlamına gelen "Murtazâ" da eklenir. Künyeleri "Ebü'l-Hasan"la "toprak babası" anlamına gelen "Ebü't-Turrâb"tır. Bu son künyeyi kendisine Hz. Muhammed verdiğinden, Hz. Ali genellikle bu künyesini yeğlemiştir.

Hz. Muhammed, Ali beş yaşındayken yanına alarak bakımını üstlenir. Bu durum 18. yaşına dek sürer. Böylece Ali'yi Peygamber Muhammed eğitmiş, kişiliğini kazanmasına yardımcı olmuştur. Halk deyimiyle Ali, Peygamber'in "çarkından çıkmış"tır. Hz. Ali, Muhammed'in peygamberliğine ilk inananlardan ve bu nedenle ilk Müslümanlardandır.

- Bugün Hz. Ali ile Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma'nın evlendiği gündür.
- Hz. Muhammed bugün Gadir- hum'da okuduğu hutbede, Hz. Ali'yi vasi tayin eder ve kendisinden sonra Müslümanların önderi (imamı) ilan eder. Hz. Ali, "Rehber" ve Resûlullah'ın vekili olarak seçilir. Bu nedenledir ki, Hz. Muhammed: "Ben ilmin şehriyim Ali de onun kapısıdır. İlim isteyen kimse onun kapısından gelsin" mealindeki hadisi ile "Ali Kur'an- ı Nâtık"tır, (Konuşan Kuran) buyruğu, Alevi "cem"lerinde bu iki ulu kişinin yerini ve önemini belirtmeye yetmektedir. Kırklar Meclisi'nde mürşit ve rehber seçimi bugünkü anlamda "Dedelik Kurumu"nun oluşmasına temel dayanak sağlamıştır.
- Bugün Hz. Ali'nin hilafeti elde ettiği gündür. Bugün Hz. Abdullah İbn Sebe bir ihtilal sonucu; Hz. Ali'yi (Haziran 656'da) Hilafete zorla getirir.
- Bugün Hacı Bektaş Veli'nin Anadolu'ya gelişinin ilk günüdür. Rum Erenlerinin Şah-ı Velayeti karşıladıkları gündür.
- Bugün Gaip Erenleri "Kırklar' ın" toplandığı gün olarak inanılır. Bu nedenle bugün "Kırklar Bayramı" olarak da bilinir.

- Hz. Hüseyin'in intikamını almak için Muhtar Sakafi önderliğinde gizli bir teşkilat kurulur. İhtilal işareti olarak mahallelerde büyük bir ateş yakılır. Bu günde tesadüfen 21 Mart'a denk gelir. O günden bugüne değin Alevilerce zulme başkaldırı işareti olarak ateş yakılır.

- Nuh Peygamberin Tufandan sonra karaya çıktığı gün olarak kabul edilir. Nuh'un gemisinin kimine göre, Cudi Dağı'nda olduğu yönünde iddialar bulunmaktadır. Ama Nuh'un gemisi mitolojiye göre, Doğu Anadolu'da bir dağın tepesinde dir.

Nevruz adlı yetim ve öksüz bir çocuğun bu gün kırmızıya boyadığı bir yumurtayı, Hz. Ali'ye vermesi. Hz Ali, yetim ve öksüz çocuğun bu jestinden duygulanarak, yoksul çocukları korumak amacıyla bugünü onun hatırasına "Nevruz Bayramı" olarak ilan etmiştir.(<http://www.geocities.com/yusufgunes/nevruz.html>.)

Alevilerde önemli günlerden birisi de; 23- 24 Eylül güneşin Terazi Burcuna girdiği gündür. Güneşin Koç Burcuna girdiği 21- 22 Mart, Nevruz da olduğu gibi bugün de Alevilerce şöenlerle kutlanır ve koçlar sürülerin içine katılır, yani çiftleşme mevsiminin başladığı gündür. Koçlar ve tekeler sürüye katılmadan önce özel olarak süslenir. Koçların boynuzlarına elmalar takılır, yünleri kırmızı ve yeşile yakın renklere, toprak aşı boyası ile boyanır. Boyunlarına renkli boncuklar takılır. Sürü sahibi koçu ağıla götürmeden önce, doğacak kuzuların cinsine göre, koçun sırtına erkek veya kız çocuğunu bindirerek götürür ve koyunların içine salar. Koç katımında aynı adetleri görmek mümkündür. Aynı gelenekler besicilikle uğraşan ve yayla kültürüne sahip bütün oba ve oymaklarda benzer özelliklerle yaşamaktadır.

Yaylaya çıkma, kışlaklara geri dönme ve hayvanların erişkinlik dönemlerinin tamamını gökyüzünde yıldızların ve burçların hareketlerine göre değerlendiren bu toplumlarda çok gelişmiş bir gök bilgisi yanında yine çok gelişmiş bir yön bulma bilinci bulunmaktadır. Çünkü binlerce koyunla her yıl iki kere yüzlerce kilometre yol kat edebilmek için doğa olaylarının çok yakından izlemek gerekmektedir.

Kuzular ve oğlaklar doğduktan sonra, sürüler sağılmaya başladığında da; koç katımında olduğu gibi bereket artsın diye yine yemekler hazırlanır, gülbanklar okunur. Çocuklara, leblebi, şeker, kuru üzüm, kuru dut gibi çerezlerin karışımından oluşan yiyecekler dağıtılır. Çobanlara da özel hediyeler verilir. Tunceli coğrafyasında olan bu gelenekleri Orta-Asya'daki Türk boylarında da görmekteyiz.

(Onarlı, 2004: <http://f27.parsimony.net/forum.htm>.)

ALEVİ -BEKTAŞİ TOPLUMUNDA SULTAN NEVRUZ ERKANI

Alevi-Tahtacılar Sultan Nevruz'u kendi bayramları olarak kabul eder ve coşkuyla kutlarlar. 22 Mart günü kadınlar çamaşır yıkarken, erkekler de bayram alışverişi için kente inerler. Nevruz günü ispanaklı börek, soğan kabuğuyla boyanmış yumurtalar, yufka, sarı-burma, şeker, leblebi, lokum yenilir. Günün akşamı için hazırlanan sofraya, ev halkının yanı sıra, ziyarete gelen akrabalar da otururlar ve

toplucu yemek yenir. 23 Mart sabahı, alaca karanlıkta yola düşüp mezarlığa gidilir. Herkes, özellikle de çocuklar en güzel giysilerini giyerler. Herkes güleç yüzlüdür bugün. Küsler barışır, suçlular affedilir, kabahatler bağışlanır. Mezarlığa gidenler, birlikte götürdükleri yiyeceklerini, bir mezarın yanı başına açtıkları bir savanın üzerine yerleştirirler. Mezar başlarında yapılması âdet olan ocaklardan biri yakılarak kahve cezvesi ateşe sürülerek kahve hazırlanır. Topluca yemek yenir, içki içilir. Bu iş de bittikten sonra, sırayla mezar taşı öpülerek, ardından evlere dönlür. (Üçyıldız, 1985:129; Çay, 1996:71- 72.)

Bektaşiler arasındaki bir inanışa göre de bugün Hz. Ali ye “velayet” görevinin Peygamber tarafından bildirildiği gündür. Aynı zamanda Hz. Muhammed’in peygamberliğinin kendisine bildirildiği gündür. Bu iki anlamlı olayın gerçekleşmesi nedeniyle Nevruz bayram olarak algılanmaktadır. Bir şiir bunu özlü biçimde açıklar;

“Bugündür Mevlud-ı Şah-ı vilayet
Bugün izhar oldu nur-ı Nübüvvet
Bugüne müminler eyledi hürmet
Nevruz bayramını kutlamak için” (H.Hüsnü Erdikut Baba).

(Onarlı, 2004: <http://f27.parsimony.net/forum.htm>.)

Görüldüğü gibi, Alevi Bektaşiler, Nevruz’ a büyük önem verirler. Onların inançlarına göre Hz. Peygamber’in; “Ben kimin mevlasıysam, Ali de O’nu n mevlasıdır.” dediği Veda hacı, Kur’an’ın Hz Peygamber’e nazil olmaya başlayışı, Hz. Ali’nin doğuşu, Hz. Fatıma ile evlenişi ve hilafete oturuşu hep Nevruz Günü’ne denk gelir. Alevi - Bektaşî mezhebinin kaynağı olan İmam Cafer -i Sadık’ın Nevruz hakkındaki sözleri de onların Nevruz’a bakış açılarında etkili olmuştur. O, öğrencilerinden birine şöyle demiştir: “Nevruz gelince temizlen, en temiz elbiseni giyin. En güzel kokunu sürün. O günde oruç tut. Namazdan sonra dualar oku. Eğer böyle yaparsan 50 yıllık günahın bağışlanır.” (Karaman, 2005: 29- 30)

Isparta ve Burdur’da yaşayan Bektaşî toplulukların Nevruzunu 21 Mart akşamı Ayin-i Cem yaparak kutladıkları görülür. Bazı topluluklar bu gün her zaman yaptıkları Cem törenini yaparken bazıları özel olarak “Nevruz Cemi” yapmaktadırlar. “Nevruz Cemi”nde kurban ve diğer yiyeceklerin masrafları grup tarafından ortak karşılanmaktadır. Bugün Nevruz üzerine konuşmalar yapılmakta ve “Nevruzîye”ler okunmaktadır. Nevruzda Ayin-i Cem yapıldığı geçmişte söylenmiş “Nevruzîye”lerden de anlaşılmaktadır. Örneğin;

“Yel esti mi aşka gelir sallanır,
Mart ayında yeşillenir ağaçlar,
Kıpkırmızı donlar giyer allanır,
Hû dost çağırır allanır ağaçlar.”

Alevi-Bektaşî toplumu, Sultan Nevruz’a büyük önem verir; onun Muharrem Matemi içinde gelmesi halinde, sabahtan öğleye kadar Nevruz erkânı yapılır, öğle-

den sonra yine mateme devam edilir. Bektaşiler’de, Nevruz’a girilmeden önceki gece, Nevruz erkânına geçilmeye başlanır.

Doç. Dr. Bedri Noyan Dede-Baba’nın yazdığına göre, önceki gece, bir yılın her günü için bir kez olmak üzere, yani 366 kez şu yakarıшта bulunulur:

“Ey gönüllerimizi ve gözlerimizi iyiye döndürücü,
Ey geceleri gündüzlere çevirici,
Ey yılları yıllara ekleyen bizim halimizi en iyi hale çevir!”

Bundan sonra da bir kez de şöyle yakarılır: “Tanrım, isteğimi ver! Senin elçin Muhammed Mustafa hakkı için... Ey Düldül’ün binicisi Ali... Bize güven, inancımız ve gücümüz senin yolunadır... Ayıplarımızı ört, suçlarımızı bağışla. Ey örtücü, ey bağışlayıcı... İyiliği çok kişilerin ve Hz. Peygamber’in yakınında bulunmuşların hürmetine isteğimi kabul et!”

Nevruz sabahı ise, usulüne uygun olarak Meydan odasına, yani cemin yapıldığı odaya girdikten sonra, herkes yerli yerine oturur. Erkân gereğince چراغلار uyarılır ve Mürşid oturduğu yerden, Türkçesi aşağıdaki gibi olan Arapça bir dua okur:

“Ey yılları yıllara ekleyen bizim halimizi en iyi hale çevir.
Ey gönüllerimizi ve gözlerimizi iyiye döndürücü,
Ey geceleri gündüzlere çevirici! Tanrım senin dönüb dönüb saldıran Arslan’ın hakkı için, isteklerimizi kabul et! Ey dayanağımız yüce Tanrı, Dost. Hü!..”

Bundan sonra Baba efendi, sağında ve solunda duran ve ellerinde birer چراğ tutan iki derviş, meydandaki tüm diğer kişilerle birlikte ayağa kalkarlar. Ve Baba efendi bir de şunu okur: “B-ism-i Şah, Allâh Allâh! Belegâni murâdi, bi-hakk-ı Muhammed-il -Mustafâ Nebi-yyike ve bi-hakk-ı Ali-yyel-Murteza veli-yyik-el-ah-yâr. Yâ Ali Düldülsüvar, aleyke İ’timadi ve mink-el-İ’tikaadi v-el-iktidari. Üstur uyubena, vağfir zünübena... Ya Settâr. Ya Gaffar ... Bi-hurmet-il -Ahyâr ve Ashâ-bik-el Muhtar. Salâvatullâh-i aleyhim ecma’in.”

Gülbenk bitince, makamına uygun olarak Hz. Nevruzîyye’lerden biri okunmaya başlanır. Nevruzîyye’yi ayakta okumak erkân gereğidir. Yeri belirtilmemiş olmakla birlikte, Ali Mevlüdü ’nün de bu bölümde ve Nevruzîyye’lerden önce okunduğunu sanıyoruz. Söz konusu Ali Mevlüdü şöyledir:

“Şah-ı Merdan, Şir-i Yezdan Murteza doğdu bugün,
Pişüva-yı evliya vü esfiya doğdu bugün.

Fatıma bint-i Esed’dir ol velinin ânesi,
Haşimi gülzârının nev goncesi, bir dânesi.

Ol asâlet menbaı, ol kâmile,
Çün Ebu Talib’den oldu hâmile.

Bir sedef veş, hayli dem dürdaneyi,
Sakladı batnında mehveş hâleyi.

Geçti hayli haftalar, günler ve mah,
Doğdu böyle bir mübarek günde Şah.

Öyle bir gün doğdu, ol Nevruz idi,
Öyle ki bir yevm-i nûr efrûz idi.

Başka bir gün olamaz ol yevme eş,
Bürc-i hamle girdi ol günde güneş.

Kâinata nûr saçıp feyz-i bahar,
Nev hayata girdi her yer, cümle var.

Sayesinde Hayder'in buldu hayat,
Fâhira sarta beşer, bu kâinat.

Doğdu Beytullah'da ol Şah-ı Necef,
Kimseye vaki değildir bu şeref.

Bendegân-ı Ehl-i Beyt-i Mustafa,
Böyle günde eylesin zevk u sefa.

Nûr-ı pâk-i Hayder etsin iltimâ,
Hep beraber eyleyin canlar semâ.

Dem sürülsün aşkına, devranına,
Baş kesilsin Murteza erkânına."

Bundan sonra sıra süt ikram etmeye gelmiştir. Baba efendiden başlayarak her-
kese süt verilir. İkranda hazır bulunanlar hep bir ağızdan, "Uçmaktaki süt ırma-
ğı, Ali, Hüseyin ve Hasan'dan!" sözlerini seslenirler. En sonunda da Mürşid'in
okuyacağı gülbenkle erkân tamamlanmış olur. Ne var ki bu gülbenk bir tane de-
ğil, sözleri farklı, uzun ve kısa olmak bakımından birden çok türleri var. Biz bu-
rada kısa ve özlü olan birini vermekle yetineceğiz:

"B-ism-i Şah, Allah Allah! Nevruz-u Sultan, mevlud-ü Şâh-ı Merdân... Sipas-ü
şükr-ü Yezdan - Tulû -u afitâb-ı cihan, burak-ı nâr u asıman, iyd-el-eyyam-ı ni-
şan. Sürûr-u ihvan ve ehl-i iman, hurrem-ü şâd-ü handân... Bezm-i cemi'i ehlul-
lah Küşâde-i meydan, icra-yı erkân. Küll-i yevm'in Hüve fi şân... Allah Allah ! Va-
kitler hayr'ola, hayırlar feth'ola, beliyeler def'ola. Hak erenler yıllarımızı müba-
rek eyleye. Meydanlarımız şen, gönüllerimiz rûşen ola. Hak Muhammed Ali Mey-
danı'mızdan, soframızdan yâran ve ihvanımızın eksikliğini hiç göstermeye. Tut-
tuğunuz işler âsan ve gönüllerimizin umduklarını ihsan eyleye. Hazır, gaib, zâ-
hir, bâtin Hak erenlerin hayır-himmetleri üzerlerimizde sâye bân ola. Dervişlere
kötülük düşünen münkir, müfsid ve münafıkların boynundan Zülfikâr-ı Hayder-i
Kerrar eksik olmaya. Yuf münkire, lanet Yezid'e, rahmet mümine... Hazır ve gaib
erenlerin demine, keremine Hül!..." (Noyan, 1987: 156- 182.)

ALEVİ- BEKTAŞİLERDE KURBAN GELENEĞİ VE NEVRUZ KURBANI

Kurban'ın dinsel ve sosyal anlamları bulunmaktadır. Bir istek ve arzunun yerine gelmesi/geldiği için genelde bir hayvan (koç) kurban kesilip canlarla, fakir fukara ile birlikte yenilir veya dağıtılır. Bunun için belirli bir gün veya tarih yoktur. Bu gelenek değişik zamanlarda yerine getirilebilmektedir. Bugün genellikle adak ve cem dolayısıyla kurban kesilmektedir. Alevi-Bektaşiler'de kurban türleri içeri ve dışarı kurbanları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

A. İçeri Kurbanları:

1. Görgü Kurbanı: Cem'de yıllık görgüsü (sorgulanıp, aklanması) yapılan canların kestiği kurbandır.
2. Matem (Aşure) Kurbanı: On iki günlük Matem orucu sonrasında lokma edilmek üzere kesilen kurbandır.
3. Düşkün Kaldırma Kurbanı: Alevilik kurallarına aykırı davrandığı için düşkün duruma düşenlerin aklanması için düzenlenen Cem ibadeti için kesilen kurbandır.
4. Abdal Musa (Birlik) Kurbanı: Yılda bir kez kış aylarında yapılan Abdal Musa Cemi için kesilen kurbandır.
5. Dardan İndirme Kurbanı: Hakka yürüyen bir Alevinin alacak verecek sorununu çözmek için düzenlenen Cem ibadeti için kesilen kurbandır.
6. Musahip Kurbanı: Musahiplik cemi için kesilen kurbandır.

B. Dışarı Kurbanları:

1. Adak Kurbanı: Bir dileğin gerçekleşmesi öncesi veya sonrası kesilen kurbandır. Daha çok kutsal olarak görülen ziyaretlerin bulunduğu yerlerde kesilir.
2. Hızır Orucu Kurbanı: Her yıl 13- 14-15 Şubat tarihlerinde tutulan Hızır Oruçlarında
3. Sultan Nevruz Bayramı Kurbanı: Hz. Ali'nin doğum günü olarak kabul edilen Sultan Nevruz Cemi için kesilen kurbandır.
4. Hıdırellez Bayramı Kurbanı: Her yılın 6 Mayıs'ında Hıdırellez Günü için kesilen kurbandır.
5. Kurban Bayramı'nda Kesilen Kurban: Kurban Bayramı'nın üç günü içerisinde kurban kesmek İslam dininde hac ziyaretinin bitimi ile ilgili yapılan bir yükümlülüktür ve geleneksel olarak daha çok birinci gün kurban kesilmektedir. Aleviler de Hac'a gitme inanç/ibadeti olmadığı için, Kurban Bayramında kurban kesmek, kurban namazına vs. gitmek yoktur, fakat isteyen (birazda resmi tatil olduğu için) yapmaktadır.

"Allah, Allah... Kurbanlarınız kabul, muratlarınız hasıl ola. Her tüyüne binbir sevap yazıla. Kazalara kalkan, belalara bekçi ola. İsmail Peygamberin kurbanı

kabul olduğu gibi, sizin de kurbanlarınız Ulu Dergaha yazıla. Ağzımızın tadını bozmaya.

6. Kurban Bayramı'nda Kesilen Kurban: Kurban Bayramı'nın üç günü içerisinde kurban kesmek İslam dininde hacc ziyaretinin bitimi ile ilgili yapılan bir yükümlülüktür ve geleneksel olarak daha çok birinci gün kurban kesilmektedir. Aleviler de Haça gitme inanç/ibadeti olmadığı için, Kurban Bayramında kurban kesmek, kurban namazına vs. gitmek yoktur, fakat isteyen (birazda resmi tatil olduğu için) yapmaktadır.

Kurban olabilen hayvanlar, koç, koyun, keçi, sığır, deve ve horozdur. Kesilecek hayvan hasta sakat kuzulayıcı ve yavru olmamalıdır ihtiyaç dışı cana kıyılmamalıdır, mümkün olduğunca ortaklaşa alınıp kesilmelidir. Aleviler genellikle kurbanı, istedikleri bir arzunun yerine geldiğinde kurban keserler. Ayrıca kurban'da esas amaç sevap kazanmak için yapılan niyettir. Kurban kesilmeden önce tekbir getirilir ki sözleri şu şekildedir:

Kurbanlarımızın kabulü için. Bismişah Allah, Allah...Ferman-ı Celil, Kurban-ı Halil Delil-i Cebrail, Can-ı İsmail, Allahü Ekber, Allahü Ekber, La İlahe İllallahü Vallahü Ekber, Allahü Ekber, Velillah-il-hamd, La feta İlla Ali, La Seyfe İlla Zül-fikar, Bismişah Allahü Ekber."

Kurban bu tekbirle kësildikten sonra şu dua okunur:

"Allah, Allah... Kurbanlarınız kabul, muratlarınız hasıl ola. Her tüyüne binbir sevap yazıla. Kazalara kalkan, belalara bekçi ola. İsmail Peygamberin kurbanı kabul olduğu gibi, sizin de kurbanlarınız Ulu Dergaha yazıla. Ağzımızın tadını bozmaya. İmam Hüseyin yardımcımız, Bozatlı Hızır gözcümüz ola. Gerçeğe Hü..." Bazı yörelerde Kurban Bayramında cemde yapılır. Bu durumda Oniki hizmet yerine getirilir, lokmalar dağıtılır. (<http://www.alevidostlar.com/>)

ALEVİ –BEKTAŞİLERDE NEVRUZ ADABI

Nevruz Bayramı'nda evlerde ve törenin yapılacağı alanda, ocaklarda ateş yakılır. Çerağlar uyarılır. Yeşillik ve çiçeklerle evler ve meydan süslenir. Kurbanlık Koçlar tığlanır, etli pilavlar pişirilir, yufkalar ve ayanlar hazırlanır. Şölen Masası üstüne "S" ile başlayan yeşillik saksı veya kır çiçeklerini ihtiva eden bir vazo konur. :Selam sözcüğü ile başlayan 7 Ayet bir kağıda yazılarak içine "Kerbela Cıvheri" (ya da ermiş veya pir türbelerinden alınan bir tutam toprak) alınarak büzülür ve pişen süt kazanının içine atılır. Süte lohusa şerbeti ilave edilerek pembeleştirilir. Süt ilk önce törende konuklara ikram edilir.

Sofrada "Yedi Selamlı Ayetlere" (heft-selam). Rad Suresi 25, Yasin Suresi 58, Saffat Suresi 79-109-120-130 ve Kadir Suresi 5. Ayetlerdir. Arapçadaki sin harfiyle başlayan yedi yiyecek (süt, simit, sukker, salep, sirke, soğan, semek (balık) veya sefercil yani ayva bulunurmuş). (Bu yedi tür yiyecek İran, Türkiye Cumhuriyeti ve yakın zamana kadar Bektaşî gruplarında da görülmektedir.)

Kurban Tıglama Ve Nevruz Yemeği Yeme Adabı:

Bugün bayram olması nedeniyle önceden adanmış adak kurbanları kesilerek pişirilip etli pilav olarak yufka ve ayranla dağıtılır. Bazı yörelerde bugün birlik beraberliğin bir göstergesi olarak, "Abdal Musa Cemi ve Şöleni" töreni düzenlenir. Aleviliği toplumsal yaşam dayanışmasında ve musahipliğin sosyal analizinde paylaşımcı bir sistem vardır. Bu görüşü ve anlayışı ne olursa olsun bilim adamları ile araştırmacıların ortak yargısıdır. Bu nedenle Alevi Felsefesi, İslam Dünyasında, İslam'ın farklı bir yorumudur.

Baharın gelişini kutlamak amacıyla halk gruplar halinde mesire yerlerine giderler. Bugün aynı zamanda türbeler ziyaret edilir, dilekler tutulur. Kırılarda çeşitli eğlenceler düzenlenir. Maniler söylenir, niyet çekilir, baharın ilk çiçekleri toplanır. Sabah erken kalkılır, nevruzun ilk suyu ile yıkanmak geleneği vardır ve bugün özenle giyinilir. Soğan kabuğu ile boyanmış yumurtalar pişirilip yenilerek bolluk ve bereket dileklerinde bulunulur. Yüksek bir tepeye ateş yakılarak baharın geldiği müjdelenir. Mudurnu ilçesinde nevruz "hep cennet, Göynük ilçesinde "Mart dokuzu", "beddam" gibi isimlerle anılmaktadır.

Nevruz bayramı erkânı sabahtan başlar. Gün ağarırken taze su ile yıkanılır. Boy abdesti alınır. Toplu olarak sabah yemeği yenecekse, önce Dede bir dua okur ve herkese süt ikram edilir ve kahvaltı yapılır. Daha sonra dargınlar barıştırılır. Hasta ve yoksullar ziyaret edilir, gönülleri alınır. Yeni ölmüşlerin evlerine taziyeye gidilir. Türbe ve mezarlıklar ziyaret edilir. Nevruz şenliklerinin yapılacağı ev ve kır yerleri önceden saptandığı için, bu yerlerde tüm hazırlıklar tamamlanır. Yaşlılar için ayrı bir mekanda, gençler için ayrı bir alanda muhabbet sofraları kurulur. Gençler kırılarda şenlikler yaparlar, halaylar çekerler, ateş üstünden atlayarak dilekler tutarlar. Genç kızlar ve oğlanlar karşılıklı mani söylerler...

Nevruz Bayramı akşamı "Hakk-Muhammed-Ali Meydanı" açılır. Taliplere "Nasip" verilir. Cem evinde canlar, sofular, bacılar toplandıktan sonra, getirilen "lokmalar" için Dede şu gülbangı okur;

"Bismi Şah, Allah Allah...! Lokmalar kabul ola. İsteğiniz, dileğiniz Hak-ı Muhammed-Ali vere, Durduğunuz Dar-ı divandan hayır-ihsan göresiniz..! Makbul-ı Şah, Kabul-ı dergah ola..! Gerçeğin demine Hü...!"

Tüm canlar hazır olduktan sonra, saat 20.00 civarında Nevruz erkânının icrasına başlanır. Dede ayağa kalkarak, "Edep - erkân mümine nişan" der. Ayakta bulunan cemaatte sofular ön saflarda, bacılar da arka saflarda olmak üzere halka şeklinde, dairesel diz üstü gelirler ve saf tutarlar. Dede bir dua okuyarak Tevhid'i başlatır. Dede sıra ile şu duaları okur:

a. Na't-ı Ali Gülbank (Duası):

"Na't-ı Aliyyen mazharü'l-acâib
Tecidühi avnen leke fi'n-nevâib

La ilahe illallâhi haceten külli hemmin ve gammin seyenceli
 Bi-nuri azametike yâ Allah, ya Allah, ya Allah
 Ve bi-nuri nübüvvetike ya Muhammed, ya Muhammed, ya Muhammed
 Ve bi-nuri sırr-ı Velayetike ya Ali, ya Ali, ya Ali
 Edriknî, edriknî, edriknî
 Ve aleyhâ muhavvelî
 Yetiş ya Ali
 La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar
 Her bir kazayı, belayı defeder perverdigar
 La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar
 Yezid'in boynundan gitmesin tığ ile teber
 La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar
 Müminin gönlünden gitmesin leyl ü ve'n-nehar
 La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar
 İmam Câfer Buyruğu'nda budur muteber
 La feta illâ Ali lâ seyfe illâ Zülfikar
 Nasrun minallahi ve fethün karîb ve beşşir-il-mü'minine ya Muhammed, ya Ali"
 Ber cemali Muhammed kemâl-i İmam Hasan, Şah Hüseyin, Ali'yi pir bilene ve-
 relim candan salavat!... Der ve Dede ile birlikte cemaat salavat getirir:
 "Allahumme salli alâ seyyidina Ahmed-i Muhtar Muhammed Mustafa,
 Allahumme salli alâ seyyidina Şah-ı Velayet Ali'y-el Murteza,
 Allahumme salli alâ seyyidina Hasan-u'l Mücteba,
 Allahumme salli alâ seyyidina Hüseyin-i Kerbela,
 Allahumme salli alâ seyyidina Zeyne'l Aba,
 Allahumme salli alâ seyyidina Bakır Baha,
 Allahumme salli alâ seyyidina Cafer Rehnüma,
 Allahumme salli alâ seyyidina Kazım Musa,
 Allahumme salli alâ seyyidina Ali Sultan Rıza,
 Allahumme salli alâ seyyidina Muhammed Taki,
 Allahumme salli alâ seyyidina Ali Naki,
 Allahumme salli alâ seyyidina Hasan Askeri,
 Allahumme salli alâ seyyidina Ahır zaman Muhammed Mehdi,
 Allahumme salli alâ seyyidina Pir-i Türkistan Hâce Ahmed-i Yesevi
 Allahumme salli alâ seyyidina Anadolu ve Rumeli Piri Hünkar Hâce Bektaş-i Ve-
 li.. "
 (bağlı olunan ocağın piri söylenir.) Allahumme salli alâ seyyidina Şey Hasan
 Oner... gibi

b. Hüseyin makamında On iki İmamların adlarını bütün önadları ve takıları ile birlikte sayarak salavat getirir.

Hız. Ali'nin aşkını ve torunlarını anlatan Kul Himmet'in, Duvaz nefesini zakirler çalıp söylemeye başlarlar. Cemaatte,

"Allah, Allah! İllallah!../ Hakk'la-ilahe illallah../ Ali mürşid güzel şah../ Eyvallah şahım eyvallah" ya da Yunus Emre'nin ilahisini kıtalardan sonra yüksek sesle terennüm ederler.

"Âhır zamanında ben bir yar sevdim,
Muhammed-Ali'nin duası ile,
Çok Meta'lar yükledim Hint'ten Yemen'e,
Hasan-Hüseyin'in devesi ile. (.....)
Sefil KUL HİMMET'im artıyor derdim,
On'ki İmam ismi dilimde virdim,
Şah Nihab Dağı'nda Ali'yi gördüm,
Tur Dağı'nı gezdim havası ile."

c. Alevi/Bektaşî/Kızılbaş/ ulularının ve On iki İmamların adının geçtiği bir gülbank okur ve Tevhid Duvazı'nın yürütülmesine geçilir. Cuma akşam ceminde olduğu gibi Halka Namazı'na başlanır.

Kısa tek dalga cem için, zakirler bir Duvaz imam, iki deyiş okurlar. Zakirler, Tevhid Duası söylerken, bütün canlar hep bir ağızdan şu ilahiyi terennüm ederler;

"La İlahe İllallah
İllallah Şahım İllallah
Ali Mürşid güzel Şah
Eyvallah Şah eyvallah

Hakk la ilahe illallah." Diyen canlar, başları hafif sağa-sola salınarak, yaylanır gibi, ellerini de dizlerine sürerek zikrederler.

Tevhid ve Ayni-Cem bittikten sonra dede: "Edep erkan getire herkes yerine otura" der. Ve canlar normal oturuşa geçerler. Farraş meydana gelerek, üç kez sembolik süpürge vurur. Dede: "Bismi Şah, Allah Allah...! Hayır hizmetin kabul, yüzün ak ola. Ellerin dert, gönül lerin keder görmeye İsteddiğini Hakk-Muhamed-Ali vere Seyyid Farraş'ın himmeti üzerinde hazır ve nazır ola. Gerçeğe Huu, huu!.." Der ve daha sonra hizmet sahipleri öbek-öbek sofralar kurar. Dedenin başlama duasından sonra hep birlikte lokmalar ve Nevruz helvası yenir. Gelmeyen hastaların evlerine lokmalar gönderilir. Yemekler yendikten sonra dede, yemek bitim duasını okur. On iki Hizmet sahipleri toplu olarak dededen dua aldıktan sonra ; canlar niyaz edip, hediyelik alırlar. Cem dağılmadan önce Dede şu Gülbangı okur: "Bismi Şah Allah Allah...! Nevruz bayramınız kutlu ola. Yeni yılınız hayırlı uğurlu ola..! Şah-ı Velayet İmam Ali Efendimizin doğum günü müba-

rek ola .. Boz Atlı Hızır yoldaşınız ola!... Dilde dileklerinizi, gönülde muratlarınızı vere.. Hastalara şifa, dertlilere deva, borçlulara eda ihsan eyleye... Dil bizden, nefes Pirimiz Hünkarımız Hacı Bektaş-ı Veli'den ola.. Gerçeğe Hüü..." Cemaat de sağ ellerini kalplerinin üstüne koyarak, hep bir ağızdan "Hüü ..!" derler ve bayram son bulur.

Dünden bugüne Nevruz, Bektaşilerce bir bayram olarak kabul edilmiştir. 21 Mart 1886 da "Sultan Nevruz bizim bayramımızdır.", "İhvan (canlar), Nevruzumuz mübarek olsun!" diyen Derviş İzmirli Fahri Baba; "Bugün Sultan-ı Nevruz-ı Alidir." Diyerek Nevruz ile Ali ilişkisini tek bir mısırda ifade etmektedir. Sultan-ı Nevruz Mart ayının nuru olarak kabul edilir ve bu gece ne dilek tutulursa kabul edildiğine inanılır. Şükrü Metin Baba şöyle der:

"Akşamlar aşkolsun bayram gecesi,
Bu ayın nurudur Sultan-ı Nevruz,
Fazl-ı şahım budur dilek gecesi,
Ne mübarek gündür Sultan-ı Nevruz...."

(Onarlı, 2004: <http://f27.parsimony.net/forum.htm>.)

Prof. Dr. Mehmet Eröz gözlemlerine dayanarak Alevi- Bektaşilerin Hıdırellez (6 Mayıs) ve Nevruzu kutladıklarını belirtir. Ona göre bazı Aleviler bu günü Hz. Ali nin doğum günü olarak kutlarken Silifke Tahtacıları Hz. Hüseyin'in doğum günü kabul ederler.(Eröz, 1977: 361)

Sonuç olarak, tarihimiz ve kültürümüz, şuurumuzda yaşadıkça, Türk milli şahsiyetinin gelişmesine ve güçlenmesine de hizmet eder. Diğer Müslüman toplumlarında olduğu gibi, Türk topluluklarında da, bugün yaşayan Nevruz geleneği, tarihimizin ve kültürümüzün derinliklerine kadar uzanan bir değerdir. Tarihini ve kökenini bilmeyen ve bunların şuurunu taşıyamayan milletler, hafıza ve idraklerini kaybetmiş insanlara benzerler. Böyle bir durumda, milletlerin yükselmeleri ve milli vasıflarını korumaları mümkün olamaz.

Yaşadığı her çağa, kendi kişiliğinin damgasını vuran, büyük Türk milletinin tarihi ve kültürel değerlerini, gençliğimize en doğru ve güzel bir şekilde öğretmeliyiz. **"TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN TEMELİ KÜLTÜRDÜR"** diyen Gazi Mustafa Kemal, bu gerçeği açık bir şekilde belirtmiştir.

Bu sebeple Nevruz gibi milli bir geleneğimiz, maalesef, milli birlik ve beraberliğimizi parçalamak isteyen yabancı ideolojilerin, aracı olarak kullanılmaya çalışılmaktadır. Geçmişini bilmeyen, milli kültürünü tanımayan milletlerin, daima yabancıların bölücü fikirlerinin esiri ve kurbanı oldukları, görülen bir gerçektir. Kültürüne, özüne yabancı, şuursuz, idraksız ve aşağılık duyguları içinde olan bir topluluğun; "millet" olması, ileri hamleler yapması ve çağdaşlaşması mümkün değildir. Nevruz, millî birliğin ve beraberliğin vesilesidir. Yediden yetmişe çeşitli mezhep ve meşreplere sahip Türk insanı bu bayramı, hep birlikte kutlamaktadır.

KAYNAKLAR

- ALEVIDOSTLAR:(<http://www.alevidostlar.com/>)
- ÇAY, Abdulhaluk M. (1991). Türk Ergenekon Bayramı Nevruz, 8. Baskı, Ankara.
- DEVELLİOĞLU, Ferit. (1999). Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Sözlük, Aydın Kitabevi, 16. bsk. Ankara.
- ERÖZ, Mehmet. (1977). Türkiye'de Alevilik Bektaşilik, İstanbul.
- GENÇ, Reşat. (1997). " Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz ", A. A. T. D. Dergisi, s.2-3. Ankara.
- GÜNEŞ, Yusuf. "Nevruz Bayramı", (<http://www.geocities.com/yusufgunes/nevruz.html>.)
- İSLAM, İbrahim. (1997). "Nevruz Bayramının Tarihi ve Kültürel Mahiyeti", Akademik Bakış Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, s.56. Ankara.
- KAFALI, Mustafa. (1995) "Türk Kültüründe Nevruz ve Takvim" Türk Kültüründe Nevruz, Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri, (Ankara, 20 -22 Mart 1995), (Yayına Haz. Sadık Tural), Ankara.
- KANDIR, Mehmet. "Nevruz Hakkında İslamî Rivayetler" (<http://www.kto.org.tr/tr/dergi/>)
- KARAMAN, Ramazan. (2005). Türk Devlet ve Topluluklarında Nevruz Kutlamaları, Berikan, Ankara.
- KAYA, Haydar. (1993). "Alevî-Bektaşî Erkânı, Evradı ve Edebiyatı, İstanbul.
- NOYAN, Bedri. (1987). Bektaşilik Alevilik Nedir?, 2.bsk. Ankara.
- TAN, Nail. (2004). "Atatürk ve Nevruz", Bilge Dergisi, Sayı: 40 Nevruz (Bahar), s.9. Ankara.
- TATAR, Taner. "Türk Geleneğinde Nevruz Bayramı", (www.alewiten.com),17.4.2003.
- TEMREN, Belkis. (2001). "Tarihte ve Günümüzde Türk Kültüründe Nevruz" 17. SAYI - Bahar 2001, s. 173- 180.
- TEZCAN, Mahmut. (1997). "Türk Coşkusunun Simgesi Nevruz", Atayurttan Anayurda Türk Dünyası Dergisi, Yıl, 5, Sayı: 12 Ankara,
- SEYFETTİN, Ömer. (1993). Türklük Üzerine Yazılar, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- ÖZTÜRK, Mürsel. "Nevruz", Atayurttan Anayurda Türk Dünyası Dergisi, Sayı: 12.,s. 9.
- ONARLI, İsmail. "Nevruz Bayramı", (<http://f27.parsimony.net/forum.htm>. 19 Mart 2004)
- ÜÇYILDIZ, Nevzat. (1985). Taşeli Yörük ve Tahtacıları'nda Gelenek ve Görenekler, Ankara, G.Ü. Basılmamış Mezuniyet Tezi, Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YILMAZ, M. Serhat. (2004). "Kastamonu'da Ergenekon Bayramı/ Nevruz", Bilge Dergisi, Sayı: 40, Nevruz (Bahar), s.14- 18. Ankara.